

MACIEJ JOŃCA

PRZESTĘPSTWO ZNIEWAŻENIA GROBU W RZYMSKIM PRAWIE KARNYM

WYDAWNICTWO KUL, LUBLIN 2013, ss. 465

Praca Macieja Jońcy pt. *Przestępstwo znieważenia grobu w rzymskim prawie karnym* bez wątpienia dedykowana jest wąskiemu gronu badaczy oraz dydaktykom. Świadczy o tym dość szczególna materia, specjalistyczny język, używanie skrótów laikom nieznanym i częste cytowanie tekstów źródłowych. Będzie pożyteczną znawcom prawa rzymskiego i nauczycielom akademickim, dlatego też zasługuje na uwagę.

Autor, mimo młodego wieku, posiada już widoczny dorobek w zakresie badań nad prawem rzymskim, czego dowodem stała się przedłożona dysertacja. Była ona podstawą nadania M. Jońcy stopnia doktora habilitowanego. Wniósł on tym samym istotny wkład w badania nad rzymskim prawem karnym, powiększając dorobek lubelskiego środowiska romanistów. Od strony metodycznej odwołał się do Marca Blocha, z pokorą wyrażając świadomość swej niewiedzy (np. na temat skali interpolacji i braku intuicji językowej). Operował jasnym stylem, dzięki czemu lektura skomplikowanych treści jest łatwiejsza, a tekst ubarwiają wtrącenia, jak „Samowystarczalność nie sprzyja uprawianiu nauki” (s. 15). Uznanie budzi wykazana bibliografia.

Struktura książki jest przemyślana. Praca została podzielona na pięć rozdziałów. W pierwszym Autor pisał o prawnym statusie grobu w prawie rzymskim i jego ochronie, a także obowiązku pogrzebania zwłok, konfrontując pogański kult przodków z chrześcijańską pamięcią o zmarłym. Rozdział drugi dotyczy m.in. kwalifikacji znieważenia grobu w ustawodawstwie cesarskim i relacji między tym przestępstwem a świętokradztwem, magią i rozbójnictwem. Kolejne rozdziały zostały równie przejrzyste zbudowane. M. Jońca po kolei omówił formy znieważenia grobu (rozdział trzeci), wymiar kary (rozdział czwarty) oraz okoliczności wyłączone odpowiedzialność karną (rozdział piąty). Wśród form znieważenia grobu wymienił m.in.: zamieszkiwanie w grobowcu, złożenie zwłok w cudzym grobie, obrabowanie zwłok, uszkodzenie lub zniszczenie gro-

bu (szczególnie wskutek pozyskiwania budulca z cmentarzy na nowe inwestycje publiczne i kościelne). Do kar zaliczano w szczególności: karę śmierci, przymusowych robót (w tym w kopalni), wygnanie, kary mutylacyjne i finansowe (zwłaszcza wysoką grzywnę). Okolicznościami wyłączającymi odpowiedzialność karną były na przykład: remont grobowca, ekshumacja (dość skomplikowana wobec rzymskiego nastawienia do doczesnych szczątków), ponowny pochówek zrehabilitowanych skazańców (co przy kalejdoskopie rzymskich władców wcale nie było tak rzadkim przypadkiem), ale też znieważenie pochówku wroga lub ojcobójcy.

W recenzowanej rozprawie Autor ukazał czytelnikowi przemiany rozumienia pojęcia grobu, interpretacji przestępstwa znieważenia miejsca pochówku i kar za nie. Szczególnie zaakcentował zmiany, jakie nastąpiły w prawie, a przede wszystkim w praktyce prawnej, wraz z upowszechnieniem się chrześcijaństwa. Odróżnił stosunki panujące w pierwszych wspólnotach (gdy udostępniano groby współwyznawcom) od indywidualnego podejścia do grobowców w chrześcijaństwie późnego antyku, zestawiając te zjawiska z upowszechnieniem się obrotu szczątkami uważanymi za relikwie. Z kart książki dowiadujemy się, jak rzymskie zwyczaje kultu manów mieszały się z chrześcijańską nadbudową lub jej ulegały. Czytelnik otrzymuje interesujący obraz obyczajów funeralnych starożytnych Rzymian na tle regulacji karno-prawnych. Dostrzega – dzięki pracy M. Jońcy – ścieranie się prawa pisanego (można by wręcz powiedzieć: precedensowego) ze zwyczajem, gdy zarazem kolejne konstytucje cesarskie stawały się wyrazem niemocy ustawodawcy w zderzeniu z codziennością mieszkańców imperium. Dowodzą one jednocześnie fiaska polityki penalizacji czynów skierowanych przeciwko integralności grobu za pomocą surowych kar, tak finansowych, jak i cielesnych.

Na zakończenie należy zwrócić uwagę na wspomniany walor dydaktyczny książki. Liczne cytaty nie tylko ubogacają tekst, ale stanowią przydatny materiał do pracy ze studentami. Chodzi nie tylko o słuchaczy prawa, lecz również kierunków związanych z bezpieczeństwem, zwłaszcza uczęszczających na zajęcia z powszechnej historii służb ochrony porządku publicznego. Treści kształcenia tego przedmiotu obejmują dla przykładu tematykę służb ochrony porządku publicznego w okresie starożytności. M. Jońca dostarczył więc gotowy zestaw źródeł do ćwiczeń ze studentami w tak nietypowym a interesującym wycinku badawczym.

rec. Karol Dąbrowski*

* Dr, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.